

Konnula Margus lätläisist
ja läti keelest

Kae lk 2

Midä om külälisel kaia
Korneti külän?

Kae lk 3

Hobõsõvargast
vanaimä

Kae lk 4

9 771406 922005

Taheva valla
küläpäiv

Puulpäävä, 5. põimukuul pee-
täs Harglõ kihlkunnan Taheva
vallon Kaldavere turismitalon
Taheva valla küläde päivä.

Om kultuuriprogrammi ja
laatu, tetäs võistlusmängõ ja
saa opitarrin üten lüvvä.

Päävä päämine teema om
puu: puust ragova kujotegijä
vällä kujjõ, opatas ka puuluit-
sidõ tegemist.

Kavan om ka kodosõogi kon-
kurss, valitas vällä Taheva kan-
di kõgõ parõmb süük.

Õdagu, ku hāmārās nakkas
minemä, pandas palama puu-
kujumeistride tett tulõskulp-
tuur.

Täpsembät kavva saa kaia
taheva.ee.

Rõugõ pritsimehe
pidävä käräjit

5. põimukuul pidävä Rõugõ
priitahltigu pritsimehe kärä-
jit. Päiv nakkas pääle kell 15
pritsimiihi ja külälidsi rongi-
käügiga Ala-Rõugõst parki.

Põnõvit ja lustlikkõ tegemii-
si om kõgõlõ perrele, maaha
peatäs ka lahinghargnõmisõ
võigõlus. Pritsimiihi päiv lõpõs
tandsuga.

UL

Vana pilt kõnõlõs

PILT OM PERI VANA-VÕROMAA KULTUURIKUA MUUSÕUMIST

Suvinõ kooliveeränd

Mu kooliaastil, 1970. aas-
til, olf koolitüü ka suvõ aigu.
Tuud es tulõ tetä kooliraama-
tidõ takan, a luudusõn – kooli-
aian. Egäle klassilõ olf ette
nättü uma pindremaa, mafa-
puhm vai viläpuu ja sis oppa-
ja juhatusõ perrä tulf tuu iist
huult kanda ja saak korada.
Muidogi olf tuu paras vaiv, a
and ka vaeldust – sai tõisiga
kokko ja iks olf hää uma tüü
vilju kaia.

Kuigi tuul aol olf ka opilas-
mallõv olõman, maalatsil,

Pühäjõõ käsitüülaat
tulõ jäl

Tõist kõrda peetäv Pühäjõõ
käsitüülaat tuu kokko hulga esi
käsitüümeistriid.

Laadu pääl saa osta käsitüüd
õkva meistre käest ja mano
uuri, kuis ja minkast timä kaup
tettü om. Päält käsitüü müvväs
ka talokraami.

Laat tulõ 12. põimukuul
Sõmmõrpalo vallon Varõsõ
külälidsimaja man ja nakkas
pääle kell 10. Laadu lõpõtas
Tauli Anu ja Noormaa Tarmo
kontsõrt.

Kaika suvõülikuul
Kornetin

11.–13. põimukuul peetäs Läti-
maal Kornetin Kaika suvõ-
ülikuuli.

Suvõülikoolin saa kullõl-
da loengit ja kaia kultuuri-
programmi. Tutvas saias ka
paigaga, tuujaos tetäs sääł hu-
visõit.

Suvõülikuuli peetäs timaha-
va 29. kõrda. Edimäne võrokõi-
si suvõülikuul olf 1989. aasta-
gal Karula kihlkunnan Kaikal.

Korneti kandi kotsilõ saa lukõ
ja suvõülikooli kavva kaia seo
lehe 2. ja 3. leheküle päält.

Metalliotsja tegevä kurja

RAHMANI JAN

**Tarto ülikooli arheoloogi
omma aastit suvõl Võro-
maal välläkaibmiisi tennü.
Minevä nätäl olli välläkaibja
Valgu Heiki iistvidämisel Ur-
vastõ ja Põlva kihlkunna pii-
ri pääl Soe kõrdsi man, kon
uuriti vanna kalmukotust. A
uurmisõ tege rassõs tuu, et
metalliotsja (detektoristi)
omma seo kalmukotussõ
väega segi käändnü.**

Soe kõrdsi mano tulli vällä-
kaibja tuuperäst, et keväjä
lõüti mõtsavidämise tii päält
kuntõ. «Muinsuskaitsõ kau-
du tulf jutt, et omma luu.
Olõmi no tan paar päivä külä-
kalmatut kaibnu,» selet vällä-
kaibmisõ vidäjä Valgu Heiki.

Küläkalmatu välläkaibmisõ
man midägi väega esierälist
es lõütä: mõni rahakõnõ, mõni
sõrmusõtükükene. Küländ
pallo sõgluti liiva seest vällä ka
savianomidõ tükke. Muidogi
tulf vällä ka pää- ja seereluid.
Luu võetas uurmisõs üten ja
perän matõtas tagasi.

Perän kaibmiisi märgitäs
matussõkotus är ja tuu paik lätt
kaitsõ ala. Ka tii pandas kinni,
et tuud pite inämb es sõidõtu ja
säält vahtsit kuntõ vällä es tul-
nu. «Mõtsaülemb käve kaeman,
jäi jutt, et tii pandas kinni,» ütelf
Valgu Heiki.

Taast kotussõst es olõ varram-
pa teedä muud ku tuu, et tan om
olnu vanaaolinõ matus. A no
paiga pääl omma välläkaibja
lõündnü keskaolidsõ matussõpai-
ga kõrvalt ka palotuskotussõ vai
kalmatu muinasaost.

Esieräline palotuspaik
Keskaolidsi matussidõ kõr-
val omma esieräldise palanu

RAHMANI JANI PILT

**Välläkaibja Soe kõrdsi man. Valgu Heiki om murrõn: maa om tan segi pööretü ja metallist
asa minemä viidü. Nii ei saaki uurja kunagi teedä, miä tan täpsehe olnu om.**

kivi. Nuu omma rusigu-suurud-
sõ ja läävä tii veeren rian. Kivve
vaihõl omma ka palanu väiku
luutükükese.

«Seo om harv värk: omma
palanu luu, a suurt kivikalnu ei
olõ, nigu Võromaal harilikult.
Tulõ uuri, mis aost neo omma,
mis matmiskombõ neo omma,»
selet Valgu Heiki.

Tuud, kas tege om matussõ vai
palotuspaigaga, Valgu Heiki viil
üteldä ei mõista. Nigu ka tuud, mis
aost täpsembäle seo muinasaignõ
osa peri või olla. Noilõ küsümüi-
sile and vastussõ uurminõ.

Maa om segi käänetü
A om üts asi, miä aoluu uurjidõ
tüüd sekä. Nigu mitmõ paiga,
om seogi kotus joba inne vällä-
kaibjidõ tulõkit läbi kaivõtu.
«Liiv om välän, metalliots-
jidõga om metall siist kõik vällä

kofatu. Mis tan olf, pallo olf, ei
tiitä ja ei saaki teedä, kufategijä
omma siist üle käünü,» kõnõlf
Valgu Heiki.

Aparaatõga metalliotsjit pidä tä
Eesti arheoloogia jaos saandi õn-
nõtusõs. «Kunagi ei olõ nii suurt
rüüstämist olnu, ku no detekto-
ristega om. Papõrdõga miihi om
väega veidü, ja noid kõiki ei saa
ka usku. Inämbüs omma rüüvli!»

Papõrdõga metalliotsja om läbi
käünü kursusõ, kon kõnõldas,
määndse säädüse omma, midä
ja kuis tulõ teedä anda. Valgu
Heiki sõnno perrä om riigi süs-
tem väega metalliotsja-sõbralik:
ku sa tiit nii, nigu säädüs ette
näge, mastas lõudjale lõvvedü
asa väärtüs kinni.

A iks lätt asjo ülesostjidõ kät-
te, kiä omma vahemehe. Nuu
ülesostja tahtva, et inemise, kiä
aoviidüsses metalli otsva, es

andnu umma lõvvetüt kraa-
mi riigile, selle et nimä saava
tuust kassu.

«Ku om huvi, tii papõr ja
anna riigile teedä, ku midä-
gi lõvvät,» kuts Valgu Heiki
üles. «Tii nii, nigu kõrd om
tettü: huvilinõ saa kävvü, saa
tasu ja teedüs jõud tiidläisi-
ni vällä. Riik om tan kim-
mäs paarimiiis. Usu riiki, usu
muinsuskaitsõ, a är usku
ülesostjat-vahemiist.»

Valgu Heiki julgustas in-
miisi ka detektorimeeste
käest paprit küsümä: ja ei avi-
da tuust, ku otsja ütles, et om
muinsuskaitsõst. Papõr piät
näüdadä olõma. Kahtlaisist
otsjist tulnu pilt tetä, auto-
nummer üles kirota ja muin-
suskaitsõdammõtõlõ (6403050,
info@muinsuskaitseamet.ee)
vai politseile teedä anda.

Haanimaal tulõ säitsmes suidsusanna nätäl

RAHMANI JAN

**Timahavanõ Haanima
suidsusanna nätäl peetäs
10.–13. põimukuuni. Sää-
nest nädälit om varrampa
Haanimaal peet jo kuus
aastakka.**

Sannalidsõ saava suidsusan-
na nädälit tetä kõkkõ, midä
ütelf sannapääväl tetäs: puiõ
ja vii tuuminõ, vihtu tegemi-
ne, sannakütmine ja muu.

Kavan om tüütarri, kontsõr-
tõ, huvisõitõ ja Haanima per-
rin suidsusannan käümüisi.

Üts timahavadsõ sannanädäli
oppus om suidsusanna keresse
kudaminõ. Sääł opatas keresse-
le võlvõ tegemist, keressekivve
korjamist ja keresse valmiste-
gemist.

Suidsusann üten sannakom-
bidõga om üts jago võrokõisi
põlitsõst eloviiest ja kultuuri-
perändüsest, mille hoitminõ ja
nuurilõ edesiandminõ om kogo-
kunna jaos tähtsä. Vana-Võro-
maa suidsusannakombõ omma
kannõt UNESCO vaimlidsõ
perändüse esindüsnimistühe.

Ligembät teedüst saa inter-
netist suitsusaun.haanja.eu.

Suidsusann.

RAHMANI JANI PILT

M Ä R G O T U S

Olõ-i taa läti kiil midägi nii lihtsä, et panõt mugu egäle sõnalõ s-tähe lõppu ja saatki kõnõldus

Kas jummals om lätläne vai?

«Halloo, ma olõ tiatrin!»

Kõvva telefonihelinät ja säänest juttu kuuli ma perämädsel katõl kõrral, ku tiatrin ja kontsõrdil käve.

Ja es kuulõ õnnõ ma, a tõõsõ kaeja-kullõja kah.

Ja muud ei olõki mul täämbä üteldä.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Mofovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee
Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee
Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivi.org@wi.ee
Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:
Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee

Kornetin, Vana-Võromaa Läti-osan, tulõ 11.–13. põimukuu pääväl Kaika suvõülikuul. Viil ei mõista arvada, määne ilm tuuaig om. Ku Eestin vihma satas, ütles eestläne, et jummal om lätläne.

Tuu üteli võisi olla peri läti rahvalaulust ehk *daina*’st. Om laultu, et vihmakõnõ, mine mürinäga eestläisi pääle, selle et eestläisil omma musta rõiva, näile om vihma vaia, lätläisil valgõ rõiva, näile vihma vaia ei olõ.

Eestläisi musta rõiva – sääil om vast mõtõld mulgi kuubõ. Lätläse tundva mulke maru häste, iks piirinaabri. Käu esiki jutt, et nimi «mulk» om lätläisi pantu, selle et *mulkis* om läti keelen «ull». A tuu om ull jutt, selle et läti *mulkis* üteldäs vällä inämb-vähämb nigu «muljtis». Esi olõmi ulli, ku mõtlõmi, et lätläse meid ullis pedävä.

Ja mõtlõmi, et läti jummals lask mi pääle vihma sata. Tuu vihm ei olõki nigu sääne vesi, miä taivast tulõ, a tulõ pudõlast ja kraat om ka viil seen. Tuu om põnnõv, et innemb eestläse es juu viina sukugi, a ku taa Lätin lätõ odavambas ku mi poolõ pääl, sis naksimi Läti vahet sõit-

KONNULA MARGUS (CONTRA)
Läti-huvilinõ kiränik,
timahavadsõ Kaika suvõülikooli rektri

ma, et kõrraligu päätävve kätte saasi.

Ma ei tiä, määndsen keelen eestläse Lätin viina kūsüsse. Eestläne muiduki tiid, et prant-susõ kiil om väega lihtsä, panõ õnnõ egäle sõnalõ *la* ette. Viil lihtsämb om läti kiil – s-tähe lõppu ja lätläne saa kõgõst arvu. No olku, alkohol om läti keelen tõtõst *alkohols*.

Korneti kandin või muiduki ka võru keelen pruuvi, iks või trehvädä. A om üts illus võru sõna, midä teedäs küländ palflu ka suurõn Eestin ja midä mu meelesst piässi ka lätläisile roh-

kõmp oppama. Tuu om «pud-sunudsija». Läti keelen *putekļu sūcējs*. Mu meelesst väega illus naid kõrvuusi kullõlda. Üts sõna, midä mullõ viil miildüs võru ja läti keelen võrrõlda, om *mazgāt*, miä tähendäs – mōsk-ma.

Põnnõv oll, ku löüdsõ kirä-tükü, kon lätläse märgutasõ, kas näide president Vējonise Raimonds kõnõlõs maliena (*malēniešu*) kiilt. Maliena keeles kutsutas ülembläti murrõt, midä kõnõldas päämidselt Vidzeme hummoguosan. Kiäki oll tähele pandnu, et presidentiherrä ütles tiigi kottalõ «lump». Omgii niimuudu, et läti keelen *dikis* ja maliena keelen *lumpis*. Üte maliena keele sõna kuulsõ viil Läti raadiost – tuu om *umba*, miä tähendäs latsõhoitjat.

President iks peris maliena keele kõnõlõja ei olõ, a mõnõ sõna ommava külge jäänü. A või olla ei julgu egäüts hinnäst ka malieniidis pedädä, selle et tuu nimi om tulnu kunagi nallalugudõst. Ku viil kõnõldas, et maliena rahvas oll sääne, kiä valgust kotiga tarrõ kandsõ, sis võisi arvada, et nä omma olnu

lätläisil nuusama, kiä meil kilp-lasõ. A peris vast ei olõ, selle et kilplaisi keelest ei olõ midägi kuulnu.

Hää om tuu, et Markusõ Dace, kiä om põralt Liepāja ülikooli rektri, om rohkõmb kursin tuu maliena keelega ja kõnõlõs tuust meile Kornetin ligembält.

Ku eestläsel iks tuu väega henge pääl om, et lätläse kõgõlõ s-tähe lõppu pandva, sis om vällä pakku sääne keele piirkundlik erikuju, midä kõnõlõs ventini ehk Ventspilsi kandi rahvas. Näil om kombõs tuu s-täht säält sõna lõpust är häõtä. Üldäs viil, et nä esi ei häõtä midägi, selle et Ventspils om väega mere veeren, ja sääil om piaaigu kõik aig nii kõva tuul, et tuu viigi nuu s-i säält sõna lõpust minemä.

A noilõ eesti miihile, kelle nimele lätläse s-i otsa pandva, või lohutussõs üldä, et nii ku näide nimme veidükese käänetäs, kaos tuu s jälleki takast är. Ja esihindäst om ka mi keelen hulga sõnnu, minkal s lõpun, näütüses «oinas» vai «lammas». Ja lammas om läti keelen hoobis *aita*.

Prangli Jaan: olõ uman vaimun osalidsõlt Eestin

Korneti miis Prangli Jaan (Jānis Prangels) tüütäs Vana-Laitsna vallamajan, om turismiasatundja. A inämbüisi tege Jaan giidi- ja tõlgitüüd. Palfodõlõ eestläisile ja võro-kõisilõ om Jaan tutva ku uma miis Lätimaal. Jaan om aastit eestläisile Lätit ja lätläisile Eestit näüdänü. Esieräline om tuu, et Jaan või läti keelist juttu õkva võro kiilde ümbre panda ja vastapite kah. Säändsit inemiisi ilman pallo ei olõ.

Kuis sa sait katõkeelitses inemises?

Mul omma sündümisest pääle mõlõmba keele. Esäga kõnõlimi mi sõsaraga võro keeli, imäga läti keeli.

Midä katõn kultuuriruumin elämine and?

Tuu and peris pallo. Keele ma sai esä käest selges, a pääle tuu või-olla ka midägi väega sügävät Eesti värki. Ku ma lats olli, sis naabri Eedu tullf esä poolõ, veidükese võeti napsi ja sis kõnõldi Soomõst, Talvõsõast ja tuust, midä sis väega

kõnõlda es tohe.

Ma olõ kunagi mõtõlnu nii, et ku midägi väega-väega juh-tus Lätiga, sis ma pakõ vaim-sõlt är. Ma olõ osalidsõlt nüütki Lätist är pagõnu, kihä poolõst olõ Lätin, a vaimu poolõst osalidsõlt Eestin.

Ku pallo om tan Korneti kandin noid, kinkal omma juurõ Eestin ja kiä kõnõlõsõ võro kiilt?

Võrokeelitsit inemiisi om uma kümme tükkü iks. Vai viistõist. Kattõkümme ei olõ. Noh, ütlemi, kooni katskümme.

Sa kõnõlõt uma tütreaga kah eesti ja võro kiilt?

Ma kõnõlõ uma latsõga eesti ja võro kiilt.

Kõgõpäält säidse aastat kõnõli võro kiilt. Arvssi, et tütar opp televiisorist är põhäeesti keele. A es opi, opsõ säält te-lekast hoobis inglüse keele är.

Parhilla sis kõnõlõ tütreaga põhäeesti kiilt, et tä tuu selges saanu. Parla om tal eesti keelen võro sõnnu seen.

Meil om sääne plaan, et

RAHMANI JANI PILT

Prangli Jaan.

mõnõ aasta peräst nakkami jäl võro kiilt kõnõlõma.

Ma es kõnõlõ esäga kunagi läti keelen. Ku mõnt sõnna es mõista, sis kūsse, kas ma või läti keelen tuud sõnna üteldä. Mu tütre om kah nii: ku mõnt sõnna ei mõista, kūsus lupa läti keelen üteldä. Tuu ei olõ nii, et läti keelen kõnõlõminõ om

keelet, tuu lihtsäle om nii.

Kas sääne keele hoitminõ ja edesiandminõ om tan Korneti kandin parhilla võimalik?

Ku tahta, om võimalik. Sa piät lihtsäle kõnõlõma. Periselt ma vast olõ ainumanõ, kes kõnõlõs uma latsõga võro kiilt. Nuuri, kes kõnõlõsõ eesti

kiilt, tan inämb ei olõki. Kõgõ noorõmba omma 30 ümbre vai nii.

Ku pallo naabri eestläse ja lätläse tõõnõtoist tundva?

Siin uman külän tundva häste. A laembalt, lätläse ja eestläse, võit üteldä, et veidü. Kasvai Eesti luudus, Aluksne inemiisile om näütüses Põha-Eesti luudus, panga ja muu sääne tävveste tundmalda.

Eestläse ja lätläse saava läbi. Esieränis mehe, kes Vinne kroonun omma olnu, ütles, et kõgõ parõmb läbisaaminõ oll lätläisi ja eestläisi vahel. Arvada meil hingeelo seen om üttemuudu.

Viimätsel aol olõ nännü mitund kuulutust Korneti üritüisi kotsilõ Krabi kandin ja kavvõmbal kah.

A mille mitte, ku rahvas iks tulõ. Ja nä mõnikõrd tulõva. Näütüses meil oll film Läti puult kõrraldõt – «Sangarid». Sis periselt olli õnnõ eestläse kaema tulnu: kül Muratist, kül Krabilt. Ma vist olli ainumanõ

lätläne.

Ku sa kaet ello Läti ja Eesti maapiirkunnan: mis om üttemuudu, mis tõistmuudu?

Maa jääs tühäs, inemise jääse vanas, tuu om üttemuudu. Meil omma kah seldsi: lauluselts, naisseelts jne, a küläselts om väega veidü. Teil om küläliikmine, «Maalõ elämä» ja muu sääne. Paistus, et Eestin tetäs rohkõmb maaelo hääs, taad veereala värki. Näütüses Krabilgi om puut valla.

A Kornetin om jo puut!

Om jah puut. A mis ma imestä, Kornetin om viil ka postkontor valla. Säält ostõtas pallo õnnõloosipileitiid.

Midä tähendäs su jaos tuu, et Kaika suvõülikuul timahava Kornetin peetäs?

Mu jaos om väega suur asi, et siia jõud Kaika suvõülikuul. Niisama oll mu jaos suur asi, ku paar aastat tagasi tullf tast rohiliidsi rattaretk läbi. Seo om mu jaos üts elo tähtsämbit aigõ.

Küsse RAHMANI JAN

KAIKA SUVÕÜLIKUUL KORNETIN 11.–13.08.2017

RIIDI, 11. PÕIMUKUU

12.00 Buss Võro kerigu mant

13–14 Kirjapandminõ ja süük

14.00 Suvõülikooli vallategemine

LOENGU: KIIL JA AOLUGU

14.30 Allilenderi Kaja «160 aastakka Mulgimaad»

15.15 Markusõ Dace «Ülembläti murdõ süvālatgali murraku maliena (*malēniešu*) variants»

16.15 Mednise Jānis «Liivläisi hindātiidmine 21. aastasaal»

17.15 Elleri Kalle «Kuralasõ ei jaa Kaupo häpü»

18.00 Tanilsoo Valdur «Korneti ja Luutsnigu aoluust»

19.00 Õdagusüük

20–23 Tulõ veeren laulminõ

20 Tafna Liiso 21 Konnula Herbert 22 Hundi Indrek

Seen om samal aol võimalik kaia filme.

14.30–19 Tüütärõ (latsilõ, a tõisilõ kah): savitüü; lillisäädmine; raamadukogo saina värvmine

PUULPÄIV, 12. PÕIMUKUU

8.00 Hummogusüük

LOENGU: TÄÄMBÄNE PÄIV

9.00 Lõbu Terje «Kuimuudu lätõ õnnõs Lätin eestlāses jäiä»

9.45 Jüvä Sullõv «Võro keeleteknoloogia»

10.30 Visseli Agu «Etno-futurism kunstist elukõrras!»

11.00 Godinõshi Guntars «Vana ao eesti rahvalaulõ ja «Kalõvipu-ja» eeposõ läti kiilde ümbrepandmisõst»

12.00 Karu Kadri «Võromaa süike tutvustus»

12–13 Lõuna

13–18 Ekskursioon Korneti kandin. Giid Prangli Jaan

18.00 Õdagusüük

19.00 Krabi külātiatri näütemāng «Jahilkāük»

20.30 Simman: Laube Kadri ja Varblasõ Marju

10.30 Jüvä Sulõvi Wikipediā tüütärõ

9–12 Tüütärõ latsilõ: multifilmi tegemine

PÜHÄPÄIV, 13. PÕIMUKUU

8.00 Hummogusüük

LOENGU JA MÖTTÕTSÕÕR: ÜLE-PIIRI KUUNTÜÜ

9.00 Vaba Lembit «Mulgid, kuradid, urmased jt etnonüümid ja keelekontaktid»

9.45 Daume Santa «Mis mõlgus lätläse meelen?»

10.45 Korjuse Hannes «Midä omma eestläse Lätin löüdnü?»

11.30–12.45 Mõttõtsõõr: kuis ja kas alalõ hoita eestlūst Kornetin?

12.45 Suvõülikooli lõpõtus

13.00 Lõunasüük

13.30 Buss Võrolõ

Sõögitegemise ja kompvegipundi tegemise tüütärõ

Kavva või tulla muutuisi.

RAHMANI JANI PILDID

Korneti kant uut küläliisi

RAHMANI JAN

Päältnäta om Korneti vaiknõ kotus. Inemiisi näge harva, ka sis om küländ suur võimalus, et trehvät turisti otsa. A luudus om Korneti kandin võimsa. Tuust omma arvo saanu ka paikligu otsustaja: küländ pallo om perämädsel aol pant rahha turismiobjekte luumisõs ja kõrdategemises.

«Vald om järveveere kõrda tennü. Seo aasta teimi vahtsõ silla. Plaanin om piirkunnan tetä viil kämpingit ja viil üts kaemistorn,» kitt Vana-Laitsna valla kultuurijuht Rozīte Maija.

Ja turisti omma Korneti üles löüdnü. Järven käu tsuklõman pallo rahvast, suur jago ka Eestimaalt. Seo aasta om rahvast kül veidemb, ei olõ olnu tsuklõmisõ ilma.

Korneti om Vana-Laitsna valla keskus. Vallan eläs 230 inemise ümbre, noist poolõ Korneti külän.

Hulga mäki, järvi ja matkaratu

Võrokõisi jaos om kõgõ võimsamb paik Korneti liinamägi, kost saa kaia Haanimaä pääle. Ku hariligult kaemi Haanimaad Munamäe tornist, sis Korneti liinamäe päält näge hoo-bis tõistmuudu pilti. Esiki Munamäe torn paistus kätte. Korgõlt saa maad kaia ka Korneti külän Kurõmäe kaemistornist, miä om 27 miitret korgõ.

Päält mäki om Korneti kandin ka hulga järvi. Vallamaja esiki om katõ järve vaihõlõ kükät. Korneti mehe Prangli Jaani rehkendüse perrä om tan lähkün vähembält 14 järve.

Kõgõ süvamb noist järvist

om Raipalsi järv. Õkva suvõ-ülikooli aigu tetäs tuu järve veeren valla üts põnnõv muusõum: Mišasõ miimuusõum. Muusõumin om vällä pant vanaaignõ mehidsepidämise kraam. Järve veeren om viil mehidserada, kon saa näta, kuis mehiläds korjasõ mett puu ja paku sisse. Saa näta vanõmbit ja täambäds ao mehidsepakkõ.

Korneti kandin om mitu matkarata. Et noid üles löüda, tasos läbi astu vallamajan olõvast turismiinfopunktist, kon ka eestikeelitsit tursmimatõrjaalõ jaetas.

Inemise käävä muialõ tüüle

A midä paikligu inemise tan tegevä? Suur jago omma pensionääri. Vallavalitsus and mõnõlõ tüüd. Om ka mõni talopidäjä. Ja om hulga noid, kiä käävä tüüle vallast vällä. Päämidse tüükotussõ and puu-tüüstus, kas sis Aluksne kandin vai Eestin, seletäs Rozīte Maija.

Prangli Jaan ütles mano, et om ka hulga rekajuhtõ.

Korneti kõgõ uhkõmb maja om vallamaja. 2009. aastagal, ku Lätin olf valitsõmisõ ümbrekõrraldaminõ, jäi väiku valla alalõ, a süstem om säääl küländ keerolinõ. Vallavanõmb om Vanan-Laitsnan kolmõ valla pääle, inämbüs ot-sussit tetäs Aluksnen, kon om piirkunna (*novads*) keskus.

Vallamajan tüütäse valla-ammõtnigu, sekretär ja paar asatundjat. A säääl om ka väiku muusõum, raamadukogo ja turismiinfopunkt. Maja tõõsõ kõrra pääl om suur saal, kon saa näüdatä kinno ja kaia lava päält etendüisi.

Korneti kultuurielo

Mõisapargin om väiku laulu-lava, kon peetäs pitõ. 11 kõrda om põimukuu tõõsõl nädäli-vahetusõl peetü eestläisi päivä. Hariligult om Eesti pääväl

näüdat kinno, omma olnu loengu, näütise, kontsõrdi. Olnu om ka väiku laat ja päiv om iks tandsuga lõppõnu. Timahava peetäs Kornetin Eesti päävä asõmõl kolmõpääväne Kaika suvõülikuul.

Kultuurielo kotsilõ kõnõlõs Rozīte Maija, et omma egäsugumadsõ tsõõri: lauldas, tandsitas, tetäs näütemängo. Projekte abiga tetäs ka koolituisi, näütises perämädsel koolitusõl opiti luudust tundma: kasvõ ja kallo.

Puut om egä päiv valla

Mõisapargi kõrval om kats kortõrmajja. Üten noist, miä jääs rohkõmb tii viirde, om ka puut. Puut om valla egä päiv ütsäst hummogu katsani õdagu.

Puut ei olõ väega suur, a kõik tarvilik om säääl olõman: saat osta leibä, vorsti ja limonaati.

Ku läti kiilt ei mõista, võit Kornetin pruuvi võro keelen kõnõlda. Vabalt võit trehvädä inemise otsa, kiä tuust arvo saa. A ku muud muudu ei saa, tulõ vinne kiil appi võtta. Poodi man ja vallamajan saat tuuga ilostõ toimõ.

Kobras-postkast vallamaja man.

Siit külätii pääl: tast nakkas pääle Korneti.

Korneti puut.

Latsi mänguplats.

Vallamaja.

Jumalanna jalajäle kivi pääl

RAHMANI JAN

Jumalamägi Korneti lähkül om väega esieräline paik. Ku sinnä läät, tunnõt õkva, et olõt pühän mõtsan. A määnest juttu tuu mäe kotsilõ kõnõldas ja miä säääl olnu om?

Korneti miis Prangli Jaan seletäs: «Ma arva, et säänest nimme nigu Jumalamägi niisama ei pilluta. Om jutt, et säääl om olnu pühä paik. Üts lapik kivi, kon pääl kats jalajälge: Mära – jumalanna – olf tuu kivi päält hobõsõ sälgä lännü.» Aoluulanõ Valgu Heiki mõist

Tiisilt, miä juhata Jumalamäe mano.

tuud juttu põnõvambalt kõnõlda: «Ku olf viiuputus, sis pühä Maarja läts eesli sälgä. Üten jallan olf tsuug, tõõsõn kang. Tuuperäst ommaki nuu kats jälge esisugumadsõ.» Prangli Jaan tiid viil kõnõl-

da, et vanast ollõv tuu mäe all olnu pühä läte, kon silmi mõsti. A kelle pühäpaik tuu sis olf? Valgu Heiki arvas, et tuu om olnu võrokõisi pühäpaik, selle et Jumalamägi jääs Rõugõ kihlkunna maiõ pääle.

Mõtõlus

Marju vähä, hussõ pallu!

Võrumaa inemine om alasi lahkõ meelega ollu. A om sis-ki medägi, medä hää meelega tõisilõ ei jaeta. Nuu omma hää marja- ja seenepaiga.

Olõ mitu keväjet pruuvenu, et mis mullõ üldäs, ku mõnõ uma külä inemise käest niisama jutu jakuski küsü, kuis üte vai tõsõ mõtsamarjaga om. Kas häitsi ja kas halla ka tuul aol olf... Enämbüisi üldäs tuu pääle, et külm võtf ärä vai olf peräst häitsemist poud. Jutu seen nimmatas viil tõnõkõrd, et tinavaasta om mõtsan väega pallu hussõ...

Meil mehega om kühl sääne mõtsahaigus man, et sääntsest jutust vällä ei tii, selle et mi ei lähä mõtsa ennegi saagi peräst. Ku pallu ringi longit, sis mõtsavana õks medägi juhata. Päiv paistus, lilli häitsese ja kägu kuuk...

Olõ märgutanu, mille rahvas enämb ütsõsõlõ hää meelega nuid saagikotussid juhata ei taha. Ennembi tuu nii es olõ...

Paistus, et hädä omma kaala tuunu kokkuostja, kiä jo jaani-päävä aigu kuulutusõ vällä pandva, et tahtva kõkkõ: mura-kõid ja maaskõid, mustikõid, kikkasiini...

Muiduki tahtva ärimhe tuu mõtsakraami odavalõ kätte saia, et esi mitmakõrdsõ hinnaga edesi müvvä. Ja muiduki om põra pallu säänest rahvast, kiä eurot tähtsambäs ku seene-suusti vai hädä muusi pedävä.

Tuu üle, kas om alasi väega tark uma sahvri vai keller tühäs jättä ja mõtsast tuud kraam rahas vaheta, ei olõ mul määnestki õigust aruta. A tuusama äri peräst ei olõ võrukõnõ enämb ülearu lahkõ juhata-ma, et mine sinnä, ma sai säält ilmadu vabarna. Jagus sullõ kah! Vai et süümise jagu mustikõid om säääl ja säääl. Säänest juhatusast saat ennegi väega hää tutva käest, kiä vöi kimmäs olla, et sa tuud lajalt edesi ei kõnõla. Üts kõnõlas ütele, tõnõ tõsõlõ, ja ku tuu, kiä kokku-ostjalõ korjas, jaolõ saa, om must maa perän...

Mustikõid kakutas jo puul-tuuralt ja masinaga, nii et lehe lindasõ. Tulõva aasta tulgu nälg vai viiuputus! Ja kuis siini korjatõn viimätsel aol väist tarvitõdas?! Muiduki ei löika tuu, kiä suurõ saagi pääl vällä, seenekeist hillä-tassa juurõ päält. Kõik kakutas rutu üles, juurõ lõigutas maha mõtsa veeren vai kotun... Tuu pääle, et minemä viiäs ka nii tsillukõsõ seenepoja, medä esi mõtsan ilmangi ei putu, ei taha õkva mõtõldagi, halv nakas.

Egä keväje lõvvät, et jäl om mõni mõts talvõl maha võet. Raha om nii hirmsadõ vaia, selle et om nii pallu, medä tuu iist osta. A et mõts, vaikus ja rahulik miil, mea säält üten tuut, viil ka tõistmuudu müügis lätt, tuust om õks ilmadu hallõ.

Tiidmises nuilõ, kiä jo nännü omma, et paluka tinavaasta häste häitsesi, ja tahtva puul-tuurõid marju haardma minnä: mõtsan om tinavaasta pallu hussõ jah!

NÕLVAKU KAIE
Harglõ kihlkunnast peri

RAHMANI JANI PILDID

Jalajälgiga kivi Jumalamäel.

Kuis vanaimä hobõsõ varast

SUVI EGERT
Parksepä keskkuul
6.b klass

Mu vanaimä oll' sis umbõs kassa-ütsäaastanõ. Timä vanõmba olli Mõrgi mõtsa hainalõ lännü. Vanaimä jäeti kodo pörknit kitskma ja poodi mant leibä ja vorsti tuuma. Puut oll' Väimälän. Väiku Kaja käve poodin är. Tagasi tullõn nägi tii veeren hobõst kuun vankriga.

Vanaimäle miildü väega hobõsõ ja näidega sõitminõ. Kunagi es lasta täl ütsindä hobõsõga ratsuta õga vankrit juhti. Kajal tull' hää mõtõ, et no om umõtõ võimalus hobõsõga sõita, mis tä sais tan niisama ütsindä.

Vanaimä haruf hobõsõ posti külest vallalõ ja istsõ vankri pääle. Oll' joba umbõs puul kilomeitret sõitnu ja kodo Öiemäele jõudnu, ku süä naas valutama: kuis tä vanõmbilõ seletäs, mille tä otsusf võõra hobõsõga lustisõitu tetä. Tä käändse hobõsõ ümbre ja sõitõs sinnä tagasi, kost hobõnõ sai võetus.

Seo ao pääle tull' joostõn ja rüüken tulivihaanõ Helve, et timä hopõn om kuun vankriga är varastõt. Et tuul aol võeti kafalauda man kangõmbat kraami kah, oll' sõimaminõ toda kõvõmb. Helve rüükse:

KOHA PRIIDU TSEHKENDÜS

«Hobõsõvaras, hobõsõvaras! Võtkõ hobõsõvaras kinni!»

Ku selges sai, et hobõsõvargas om lats, hiitü Helve eski. Nakaš sõs uurma, kiä taa väiku tütrik om. Kaja oll' hirmu täüs ja ütelf, et tä om Tedremäe Eha. Tuu oll' edimäne nimi, miä tälle päähä karaš.

Helve es tiiä külän kedägi säändsenimelist ja usutõli edesi. Kaja pand' suurõ joosuga minemä. Lätš peris

suurõ kaariga kodo. Tä peläš, et vanõmba saava teedä, et tä om hobõsõ varastanu. Vanaimä otsusf, et uma süäme kergembäs saamisõs tege midägi hääd.

Tä tegi pliidi ala tulõ ja mõtõf, et tege tüüinemiisile makaronnõ. Ku pliit kuum, pandsõ panni pliidi pääle. Ammuft luitsaga rasva ja vali kiitmäldä makaroni panni pääle. Makaroni naksi panni pääl karglõ-

ma. Vanaimä maitsõ näid. Makaroni olliva kõvõmba ku inne. Es jääki muud üle, ku tull' makaroni tsolgipangi valla.

Pia ollivagi vanõmba koton. No sai Kaja kah teedä, kuis tulõ makaronnõ kiitä.

A hobõsõvargusõ asi es tulõki vällä. Ütskõrd ildampa kõnõf vanaimä Helve pojalo, kuis tä kunagi latsõna timä imä hobõsõ är varast.

Maolda nali

Mõni nali om nii maolda, et aja peris naardma. Toimõndaja om üte säändse siia vällä valinu.

Kuulsa Korneti pidoõdagu

Vinne aigu olli Korneti pidoõdagu väega kuulsa, sinnä käve ka rahvast Eesti puult Ruusmäe kandist. A et minek oll' õks võõralõ paika, sis pidi veidükese ette kah kaema. Võromaa nuurmehe kõnõl säänest juttu:

«Kornetin om kats võimalust: kas saat Läti n....u vai liti näkku.»

AIDMA HELE

Seo piät kül avitama

Umbõs 50 aastat tagasi olli nuur tütrik, alustanu tüülkäumist. Suvõl, kõgõ lämmämbäl aol, tull' kandli ala paisõ. Ku higisti, oll' õks väega sant olla. Tohtõrdi kõgõpäält hinnäst esi, sõs määrese sõpru puult antuid egäsugut-sit rohtõ – es midägi parõmbat. Lõpus pidi minemä tohtri manu.

Tä visäs kõrras silmä paisõlõ pääle, kiruf määrmisrohtu ja ütelf, et paari pääväge om kandlialunõ kõrran. Tuust paisõst sai tõtõstõ vallalõ, a asõmõlõ tull' paar vahtsõt. Käve tõnõ, kolmas kõrd, ei

määnestki api.

Vanõmba inemise andsõva nõvvu: tohtrilõ piät andma meelehääd, kül sõs saat ka api. Mõtli, et ma kül ei tihka anda, om ju täl väega kuri ja kõrralik õdõ. Käve viil mõnõ kõrra tohtri man, asi lätš õnnõ hullõmbas. Lõpus mõtli visata häbü maaha ja lõpõta uma piina. Pandsõ veidükese rahha kuvääri sisse ja mõtli: saa mis saa, asi tulõ är tetä.

Buss jõudsõ varra Antslade. Lätši õkva polikliinikude ja marssõ tohtriherrä ussõ taadõ. Mitte kedägi viil es olõ. Istsõ, uutsõ, närveldi. Kõrragõ astsõ

tohtriherrä esi sisse ja kutsõ ka minnu umma tüütarrõ. Jummal õnnisf minnu: õdõ oll' viil tulõmada.

Mõtli: põrhilla vai mitte kunagi. Võtsõ uma kuvääri ja poeti tohtri lavva pääle. Lätši esi näost vereväs nigu punanõ piit.

Arst es kaeki mu pääle, ütelf, et uutku ma, tä piät kõrra är käümä. Istsõ, uutsõ. Tohtri tull' tagasi, vahtsõnõ rohi käen. Lassõ määnestki iäkülmä rohtu kandli ala vurts-vurts. Ütelf: «Seo piät kül avitama!»

Avifki. Kae, määne vägi oll' mõnõl ruublil.

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meiliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro Instituut ja Võro selts VKKF.

Lehmä kihäosa

Saiavili

Uhkõ provva

Aia- ja hainatüüriist

Rummal tõsõ sõnaga

Nõglapuu

SAARÕ EVARI PILT

Mineväkõrdnõ vastus oll': 4 õigõt ja 6 võlssi lausõt. Avvuhinna saava' HEINMETSA HANNA (14) Häätaru küläst ja LINA MIRJAM (6) Antslast.

Kae' võrokeelitsit JÄNO-JUSSI MULTIKIT: <http://wi.werro.ee/lastekas/>

Uhkõ Eesti üle

President Kaljulaid käve Eesti väikeisi saari pääl. Päält tuud kirof tä sotsiaalmeediän, et Vilsandi lähkül om suur hülgide lesätämiskotus, kon võtt hää ilmaga päivä esiki saa hallhülge ümbre. President märkse, et hülgide huvi küläliisi vasta oll' suur. Edimält olli hülgiveidü kahtlõja, a viimäte jäi rahulikus, ujosi mano ja lei presidendi paadi kõrval esiki lusti.

Mullõ paistu seo veidükese üte 2008. aasta edimädses süükuskuu sõnõmi muudu. Tuu and' teedä, et ku Putin käve Tšiberin Ussuuri luuduskaitsoalal, rahusf tä sääl üte tiigri maaha. Tiigri oll' Putini poolõ tormanu, a päältnägijide jutu perrä jäi miis rahuligus, nõsf püssä ja lask eläjä pihta unõrohoga noolõ. «Vladimir Putin mitte õnnõ ei saisa ohoga silm silmä vasta, a pästse mi telekanali miiskunna hädäst,» ütelf aokiränik.

Õkva oll' Läänemere pääl vinläisi ja hiinlaisi ütime mereoppus. Kohal oll' maailma kõgõ suurõmb allviilaiv Dmitri Donskoi ja Vinnemaa uhkus, 252mitredse kerega maailma kõgõ suurõmb päälviisõalaiv Pjotr Velik. Vinläisi oppusõga kõrvuusi olli Taľnan merepäävä ja mi ilmadu uhkõ laivu mereparaat. Vinläisi oppuusi ja Donskoi ja Pjotr Veliki vastata oll' Taľna lahe pääle vällä pant paarkümmend purjõlaiva, inämbüs säändse viie-kuvvõ-

RUITLASÕ OLAVI, sügäväle poliitikalõ kaeja

miitredse, ja säidse-katõssa jället larmi tegevät skuutrit.

Ku kõik neo aša kokko viiä, sõs näe ma Eesti puult perädu uhkõt vastust Vinnemaalõ, mis and' näile teedä, et mi ei unõhta mitte midägi. Ei president Pätsummõdirahha, ei ülekehut,

ei Ussuuri tiigrit, ei midägi... Matšõmiis Putin, sa võit tiigri hoimatsõs tetä, a ku provva Kaljulaid aša ette võtt, sõs tä sääd su Dmitri Donskoi kõrvuusi presidendi paadi kõrval lopsuva hallhülgega.

Seo oll' vallus tsipsahus. Kiäki pääle mu es panõ tähele, a ku olõs pandnu, olõs seo vallus olnu. Ja kuun paraadiga oll' seo ka hiidütämine. Olkõ pääle, teil om edimäne artikli tuu Putini Ussuuri tiigri uma, a kaegõ edesi, kaegõ viiendät artiklit. Meil om Trumpilõ kats protsõnti SKP-st är mastu. Lugõgõ artiklit nummõr viis, mi võtami üte hallhülge handapiten kinni ja ku vaia, annami teile litaki vasta pääd.

Kaegõ, ku peenükene asi seo poliitiga om. Ku ei mõista kaia, lätš pallo silmi alt kaoma. Kaljulaid om kuradi kõva mutt! Toomas Hendrikul oll' õnnõ timä otsalõppõmalda puutrisõda, a Kaljulaid om peris mürsk. Ku sääne sinno laksas, olõs sa õnnõlik, ku saas tä Ussuuri tiigri vasta vällä vaihta.

Ma olõ jäl uhkõ su üle, Eesti. Ei mõista muud üldä.

Tossu Tilda pajatusõ

Tihkõ peremehe nuhtlõmine

Taa jutt om viil tuust aost, ku talon olli tiinjätütrigu. Suvõl magasi nä aidan. Küläpoisi nigu mehilädses tüke üüse tütrigõ mano. A peremiis es kannahata säänest asja. Hummogu olli tütrigu unidsõ ja päivä tüütegemine kah es edene. Tuuperäst passõ peremiis väega pääle, et kõrd olõs majan. Poissõl jäl olli uma krutski.

Üts üü kuulõf peremiis aida puult määnestki larmi. Tä karaš sängüst pistü ja tormaš ussõst vällä. Täl oll' õnnõ

pikk linanõ hamõ sälän, pükse es olõ aigu jalga kisku. Trep'i pääle olli krandsi poisi kuionuist kahruohtjist unigu tennü. Peremiis kumastu õkva sinnä sisse. Ohtjidõ pikä terävä nõgla tsuskis väega halusalõ. Küläpoisi olli nuka takan ja pitsiti tuud etendüst kaiõn peenükeist naaru.

Perän poisi kaiva aknõst, kuis pernaanõ kaksõ noid nõklu uma mehe ihõst vällä. Mehekene õnnõ oiaš ja ohksõ. Perän kõnõf peremiis, et kõgõ rohkõmb koraš naanõ noid halusit nõklu vällä tä jalgu seest, a noid jakku ka kintsõ ja kottõ sisse.

Eksklusiivnõ juuk

«Tulõ mullõ küllä, ma paku sullõ ütte eksklusiivsõt juuki,» kuts üts sõbõr tõist.

«Mis juuk tuu sääne om?» om kutsutu uudishimolik.

«Eestist poodist ostõtu õlu,» kitt sõbõr.

MANNAVATU MANGO

Kuuluda

Telli Eesti lipu, vimpli, varda ja vardahoitja e-poodist: www.lipuvabrik.ee. Kauba saat kätte 24 tunni /1 tüüpäväge.

Teemi elektritõid. Tel 520 5016.

Telli Uma Leht Võromaal peri sõbralõ, tutvälõ vai sugulasõlõ!

6 kuud – 6 €, 12 kuud – 12 €, e-arvõ püsिमassuleping 0.85 €.

Telli saa ExpressPostist: tellimine.ee/umaleht vai postkontorist.

Vällämaalõ 12 kuud: Euruupahe 129 €, kavvõmbahe 143 €. Telli saa: ajakirjandus.ke.ee.

Ku tellit leht olõ-i postkasti tulnu, andkõ teedä SAIO Kultuurileht: marika@kl.ee, tel 683 3133